

УДК 371.1: 37.036

Л. Сатановська, канд. пед. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ ТА ЦІННІСНИХ ПРОФЕСІЙНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Розкрито аспекти формування цінностей та ціннісних професійних орієнтацій студентської молоді у вищих навчальних закладах України. Розкрито підходи до трактування сутності понять "цінності", "професійні цінності", "моральні цінності", "ціннісне ставлення", "ціннісні професійні орієнтації" у науковій парадигмі; досліджено сучасний стан формування професійних цінностей студентської молоді у фаховій підготовці вищого навчального закладу; теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування професійних цінностей майбутніх фахівців у професійній підготовці.

Ключові слова: цінність, професійна цінність, особистісні якості, професійна підготовка, фахівець з педагогіки вищої школи, формування професійних цінностей, педагогічні умови.

Постановка проблеми. У процесі стрімкого розширення соціальної самостійності та ініціативи молоді постійно збільшуються вимоги до випускників вищих навчальних закладів, що зумовлює підвищення якості їхньої професійної підготовки. У такому сенсі формування гармонійно розвинутої висококваліфікованої особистості майбутнього фахівця з педагогіки вищої школи на сучасному етапі суспільного розвитку набуває особливої актуальності. Означене продукує необхідність пошуку шляхів оптимізації та модернізації фахової підготовки майбутніх фахівців з педагогіки вищої школи в Україні.

Це зумовлює зміну домінантів у професійній підготовці, а саме: переорієнтація вищої освіти з формування системи знань майбутнього фахівця на формування гармонійно розвинутої особистості, здатної до креативного розв'язання фахових педагогічних завдань на основі професійних цінностей, на чому наголошено в Законі України "Про вищу освіту", Національній доктрині розвитку освіти України, Болонській декларації Євросоюзу, Законі України "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні" й інших нормативно-правових документах.

Посилую актуальність означених аспектів проблема формування у молоді ціннісних та професійних орієнтацій. Кризові реалії сьогоdnішнього буття, невизначеність у майбутньому, різні теоретичні підходи до розгляду проблеми цінностей, реформування вищої освіти, зміна статусу культури і характеру людської діяльності й багато інших чинників вимагають не лише визначеності, перегляду, переосмислення процесів формування, виховання дітей та молоді, а й пильного, об'єктивного аналізу нашого далекого й близького минулого для більш повного й глибшого розуміння нинішніх явищ у цій сфері людської життєдіяльності, що уможливить визначення перспективи подальшого наукового пошуку з проблеми виховання ціннісних професійних орієнтацій майбутніх фахівців з педагогіки вищої школи у ВНЗ України. Саме тому, дослідження ґенези виховання ціннісних професійних орієнтацій студентської молоді у вищих навчальних закладах України у різні періоди розвитку освіти української держави дозволить у сучасних умовах реформування вищої освіти України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору вибрати оптимальні шляхи і механізми ефективного розвитку системи виховання майбутніх фахівців з педагогіки вищої школи.

Зазначена проблема набуває особливої гостроти за сучасних умов, оскільки нова модель вищої освіти має базуватися на цінностях, професійних цінностях, засадах демократичної гуманізму та сприяти створенню умов для особистісного розвитку, самореалізації студентської молоді. Педагогам належить провідна роль у формуванні майбутніх творців нового життя в Україні, у вихованні в них національної свідомості, політичної

культури, духовно-етичних якостей і культури поведінки особистості, у вихованні патріотизму та формуванні культури міжетнічних відносин, планетарної свідомості. Однак й саом педагог має бути гідним громадянином своєї держави з чітко визначеними моральними цінностями, пріоритетами. Тож постає проблема формування у майбутніх фахівців вищих навчальних закладів ціннісних орієнтацій, соціальної позиції, яка ґрунтується на цінностях та професійних цінностях. Сформована соціальна позиція сучасної студентської молоді визначається соціальною зрілістю, вона впливає на рівень громадянської свідомості, забезпечує засвоєння основних цінностей і моральних норм демократичного суспільства, оволодіння інструментарієм для аналізу та прийняття оптимальних рішень у конкретних життєвих і професійних ситуаціях [5, с. 125-134].

Аналіз теоретико-методологічних розробок у галузі педагогіки, вивчення досвіду їхньої практичної реалізації в процесі професійної діяльності педагогів щодо формування професійних цінностей уможливили констатувати суперечності, що потребують розв'язання між: нагальною потребою суспільства у високопрофесійних фахівцях для вищої школи й сформованими професійними цінностями й не повною реалізацією аксіологічної складової процесу вузівської підготовки майбутніх педагогів; зростаючим рівнем професійних вимог до особистості педагога вищої школи, його професійних цінностей і недостатньою спрямованістю навчально-виховного процесу вищого навчального закладу на забезпечення та впровадження спеціально розроблених педагогічних умов; наявними можливостями вищих навчальних закладів щодо формування професійних цінностей у майбутніх педагогів та фрагментарністю їх реалізації в аудиторній та позааудиторній роботі.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати сутність цінностей та професійних цінностей молоді, педагогічні умови формування професійних цінностей студентської молоді у професійній підготовці вищого навчального закладу України.

Об'єкт дослідження – процес формування професійних цінностей у студентської молоді у професійній підготовці вищого навчального закладу України.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування професійних цінностей майбутніх фахівців з педагогіки вищої школи у професійній підготовці.

Мета, об'єкт, предмет дослідження зумовили необхідність розв'язання таких завдань: 1) на основі аналізу науково-педагогічної літератури виявити ступінь розробленості проблеми формування професійних цінностей майбутніх фахівців з педагогіки вищої школи; 2) уточнити сутність понять "цінності" та "професійні цінності"; визначити особливості професійних цінностей майбутніх фахівців з педагогіки вищої школи у науковій літературі; 3) дослідити сучасний стан формування професійних цінностей майбутніх фахівців з педагогіки вищої

школи у фаховій підготовці; 4) теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування професійних цінностей майбутніх фахівців з педагогіки вищої школи у професійній підготовці.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що формування професійних цінностей майбутніх педагогів вищої школи у професійній підготовці набуде ефективності, якщо в навчально-виховний процес вищого навчального закладу буде впроваджено такі педагогічні умови: 1) формування позитивної мотивації майбутніх фахівців до професії та необхідності етичної регламентації власних професійних дій; 2) оновлення навчально-методичного забезпечення та сутнісно-змістовного насичення фахової підготовки майбутніх фахівців з педагогіки вищої школи (за рахунок розробки і впровадження спекурсу та збагачення змісту фахових дисциплін аксіологічним компонентом); 3) забезпечення системності та комплексності в самооцінці професійної діяльності, самопізнанні щодо набуття груп професійних цінностей, а саме: гуманістичних, деонтологічних, комунікативних, компетентнісних, емоційно-вольових, організаційних.

Методологія дослідження. Для реалізації мети, розв'язання поставлених завдань, перевірки гіпотези використано комплекс методів, адекватних досліджуваному феномену, зокрема:

- теоретичні методи: аналіз наукових джерел з проблем формування ціннісних орієнтацій студентської молоді та ефективності їх підготовки у вищих навчальних закладах, порівняння, узагальнення та систематизація наукових даних, методи аналізу для зіставлення та порівняння поглядів вчених на проблему формування ціннісних орієнтацій сучасної молоді у вищих навчальних закладах, визначення напрямів дослідження та понятійно-категоріального апарату; синтез; логічне узагальнення;

- емпіричні методи: спостереження, моделювання проблемних ситуацій, бесіда, метод ранжування, опитування;

- прогностичні – узагальнення незалежних характеристик, аналіз педагогічних ситуацій, визначення рівня самооцінки особистісних цінностей на різних етапах професійного становлення.

На основі наукового аналізу проблеми, розгляду досвіду фахівців та теоретичних концепцій українських і зарубіжних науковців щодо формування професійних цінностей та професійних орієнтацій сучасної молоді встановлено, що їх формування - це процес, у результаті якого складається цілісний образ себе як професіонала, що включає комплекс уявлень про себе як про професіонала, систему відносин взаємної відповідальності і установок до себе як до професіонала. Серед основних елементів, що визначають рівень розвитку професійної орієнтації, можна виділити: усвідомлення людиною норм, правил, моделей своєї професії як еталонів для усвідомлення своїх якостей; усвідомлення цих якостей в інших людей; самооцінювання людиною своїх окремих сторін з опорою на ретроспективну, актуальну і потенційну, ідеальну професійну самооцінку; відповідальне ставлення до себе в цілому.

Методологічну основу дослідження становлять провідні положення наукової теорії пізнання про діяльність та її соціальну природу; єдність діяльності, свідомості й особистості; положення про формування всебічно розвиненої, висококваліфікованої особистості; про професійні цінності та фахове покликання людської особистості, про діалектичну єдність національного та загальнолюдського; принципи цілісності як засобу пояснення специфіки педагогічних явищ і процесів; системності як

засобу всебічного та багаторівневого їх аналізу; саморозвитку та самореалізації як механізмів оволодіння особистістю функціями професійної ролі; філософські, соціальні, психолого-педагогічні ідеї та висновки науковців про особливості формування цінностей та професійних цінностей молоді в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній науково-педагогічній літературі представлено значний блок праць із теорії та практики розв'язання проблеми підготовки майбутніх фахівців (І.Бех, С.Гончаренко, М.Євтух, І.Зязюн, Б.Коротяєв, С.Коношенко, К.Костюк, О.Леонтьєв, В.Стешенко, Г.Троцько та інші). Теоретичною основою дослідження стали наукові доробки, у яких розкрито: сутність і зміст цінностей у структурі особистості за часів античних філософів (Аристотель, Демокрит, Геракліт, Платон, Плутарх, Сократ); соціальні, психолого-педагогічні аксіологічні концепції (Г.Асмолов, Т.Бутківська, М.Каган, М.Шелер, Н.Шуст, Д.Узнадзе й ін.); дефінітивний аналіз понять "цінності", "професійні цінності" у контексті фахової підготовки (Н.Беляєв, О.Безпалько, Ф.Гоноболін, Б.Ольшанський, А.Петровський, В.Шпалінський, В.Тугарінов, Г.Жирська, Т.Любимов, В.Водзинська, В.Ядов, А.Здравомислов); класифікацію цінностей у науковому просторі (Л.Аза, О.Анісімов, В.Василенко, Ю.Жуков, Ю.Завалевський, М.Каган, Д.Леонтьєв, В.Момов, Н.Смирнова, В.Тугарінов, М.Шелер); процес формування професійної та професійно-етичної культури, професійних цінностей майбутніх фахівців (В.Гриньова, І.Зверева, А.Капська, Г.Лактіонова, Л.Мищик, Н.Слюсаренко, Т.Спірна, О.Пономаренко, С.Харченко й ін.); специфіку визначення особистісних якостей (цінностей) фахівця (Л.Ваховський, О.Караман, Л.Коваль, Н.Краснова, М.Кратінов, В.Кратінова, Л.Харченко, С.Хлебик та ін.).

Методологія розвитку та вдосконалення професійної та професійно-етичної культури, професійних цінностей соціально-педагогічної роботи визначено в наукових працях О.Анісімова, В.Василенко, В.Гриньової, Н.Заверико, Л.Завацької, С.Омельченко, О.Пономаренко, Н.Слюсаренко, Т.Спірної та В.Тугарінова, М.Шелера тощо.

Проблему формування ціннісних орієнтацій у вищій освіті висвітлено у працях О. Адаменко, Г. Васяновича, В.Вербеця, С.Гончаренка, С.Кримського, В.Сластьоніна, О.Сухомлинської та ін.

Основні поняття теорії цінностей відображено у вітчизняній філософській літературі (дослідження В.Андрущенка, В.Кременя, В.Молодиченка, Б.Чижевського та ін.) і працях зарубіжних учених (А.Маслоу, К.Роджерса, В.Франкла та ін.). Цими науковцями визначено категоріальний апарат теорії цінностей, розроблено основні методологічні положення, відповідно до яких цінності розглядаються як взаємозв'язок об'єктивного і суб'єктивного, відносного і абсолютного, тобто природного характеру цінностей і ставлення до них. Логіко-гносеологічний, соціально-культурний і психолого-педагогічний аспекти категорії "цінності" розкрито в дослідженнях І.Беґа, М.Боришевського, В.Воякової, В.Малахова, Л.Москальової, М.Окси, З.Павлютенкової та ін. З другої половини 80-х років минулого століття в руслі філософії освіти починають окреслюватися загальні контури педагогічної аксіології як вчення про цінності (І.Зязюн, В.Лутай, Є.Павлютенков, Т.Троїцька, Г.Філіпчук та ін.).

Проблему формування ціннісних орієнтацій у вищій освіті висвітлено у працях О.Адаменко, Г.Васяновича, В.Вербеця, С.Гончаренка, С.Кримського, В.Сластьоніна, О.Сухомлинської та ін.

Теоретичні питання пріоритетів розвитку цінностей вітчизняної освіти і виховання розкрито в дослідженнях І.Аносова, М.Елькіна, В.Огнев'юка та ін.

Виклад основних положень. Проблема формування професійних цінностей студентів вищого навчального закладу в педагогічній науці нині знаходиться на стадії осмислення й розвитку, зумовлена радикальними змінами в структурі ринку праці, диверсифікацією форм професійної зайнятості людини, що акцентувало увагу громадськості до сформованості "професійних цінностей" майбутніх педагогів вищої школи, основою яких є розвиток таких компонентів: мотиваційного (зацікавленість майбутньою професією, усвідомлення значущості його професійних цінностей); змістово-процесуального (високий рівень теоретичних знань; умінь і навичок у професійній сфері); рефлексивного (самооцінка професійної діяльності, самовдосконалення, креативність).

Звернення до міждисциплінарного контексту дослідження засвідчило багатоаспектність поняттєвого кола, необхідність аналізу таких понять, як "цінності", "професійні цінності", "моральні цінності", "цінності соціально-педагогічної діяльності" тощо. Сучасні науковці, продовжуючи дослідження "цінностей", "професійних цінностей" як соціальних регуляторів і координат соціальної (професійної) поведінки особистості, наголошували на їх домінуючому місці в структурі особистості фахівця [1; 2; 4; 5; 6; 7].

Термін "цінності" започаткований ще Арістотелем, був введений у філософський обіг у 60-х роках XIX ст. німецькими неокантіанцями В.Віндельбадом та Г.Ріккертом. Цінності вивчає "аксіологія", або теорія цінностей (грец. *axia* - цінність і *logos* - вчення), введена на початку XX ст. Оскільки цінність розглядається багатьма науками, ціннісні феномени можуть розглядатися на різних рівнях абстракції. Цінність можна тлумачити як понятійну конструкцію, що належить до системи різного рівня абстракції особистісної, соціальної, культурної, біологічної; вона є невід'ємною частиною відносин людини зі світом, в якому протікає його життєдіяльність і пізнання; це властивості буття, які створює людина або які мають певне ставлення до неї. У теорії цінностей категорія "цінності" виступає як залежна від історичного розвитку, соціальних умов, суспільних відносин, діалектики абсолютного й відносного, об'єктивного й суб'єктивного [3, с. 992].

Основною дефініцією поняття "цінності" є значущість певних реалій дійсності з точки зору задоволення матеріальних і духовних потреб, інтересів людини; це те, що може цінувати особистість, що є для неї значущим і важливим. Самі цінності наповнюють сенсом існування людини і суспільства, вони значною мірою духовно відтворюють саму людину. Але цінності – це й опосередкований культурою еталон належного у досягненні потреб, котрий має трансцендентний характер, що виходить за межі індивідуальної свідомості. Проблеми цінностей вивчаються, крім філософії, аксіології, соціології та соціальною психологією, педагогікою, історією та ін. [1].

Одна з найпоширеніших дефініцій цінності визначає її як значущість певних реалій дійсності з точки зору потреб людини і суспільства. Ця категорія тісно пов'язана з категоріями "потреба", "інтерес" (дуже близькі, але не тотожні поняття) [4, с. 103].

Існує багато точок зору на сутність цінності: це поняття, суть якого - у здатності задовольняти потреби й інтереси особистості (О. Дробницький, А. Здравомислов); особлива значущість речей, явищ, процесів, ідей для життєдіяльності суб'єкта, його потреб та інтересів (В. Тугаринов); форма прояву людиною різноманітного

ставлення, до предмета, події, явища тощо (В. Василенко); специфічне утворення свідомості; особлива індивідуальна реальність, яка має особливу значущість для суб'єкта, котрий її переживає (І.Бех, Л.Виготський, В.Малахов, С.Рубінштейн); особлива індивідуальна реальність, суть якої полягає в її "позитивній" значущості (Б.Додонов), що має вирішальне значення у процесі життєдіяльності людини [3, с. 993].

Розрізняють цінності позитивні та негативні залежно від того, чи відповідають вони потребам й інтересам людини. Деякі автори узагальнено розглядають цінності, поділяючи їх лише на матеріальні та духовні, цінності життя та культури, подаючи їх як суспільний ідеал, який містить абстрактні уявлення про атрибути належного, як вічні загальнолюдські цінності - істина, добро, краса, справедливість. До іншої форми відносять твори матеріальної і духовної культури, які є конкретним втіленням ідеалу. Важливою формою цінностей є ціннісні уявлення, котрі входять до психологічної структури особистості у вигляді особистісних цінностей. Предметні цінності є об'єктом спрямованих на них потреб, інтересів, породжуючи позитивне ставлення до себе. Нормативні Цінності, тобто ціннісні уявлення, виражають це ставлення в суб'єктивній, ідеальній формі. Це потреби й інтереси, котрі переведено на мову почуттів і думок, понять і образів, уявлень і суджень [3, с. 993].

У педагогічних дослідженнях проблеми цінностей розкриваються в єдності з іншими важливими напрямками навчання та виховання: в системі громадянського національного, морального, естетичного і трудового виховання; цінностями родинного виховання; особливостями формування цінностей у різні вікові періоди життя людини – підлітків і старшокласників, студентів [7].

Розглядають дослідники також категорію "ціннісне ставлення" як загальнонаукове поняття, яке має важливе гносеологічне значення для педагогіки і психології. Включення ціннісних ставлень у структуру особистості дає змогу, на думку вчених, виявити найзагальніші соціальні детермінанти поведінки, витоку якого слід шукати в моралі, суспільній повсякденній життєдіяльності людини [3, с. 989].

Вищий ступінь розвитку особистості та її ставлень визначається рівнем свідомого ставлення до оточуючого і самосвідомістю як свідомим ставленням до самого себе. Особливим видом ціннісного ставлення є моральні ставлення. Найбільш стійкі ціннісні ставлення складаються у ціннісній орієнтації особистості, які є важливим елементом моральної свідомості, що надає духовної визначеності системі мотивів [4, с. 112].

Ставлення до людей виступають регулятором соціальної взаємодії (міжособистісні взаємини). Слід розглядати формування цінностей як процес багатограний, складний. Встановлено, що специфічність усвідомлення об'єктів соціальної дійсності як цінностей передбачає наявність для цього особливих психологічних механізмів. Результат оцінної діяльності - усвідомлення цінності й тим самим формування ціннісних орієнтацій та особливості ставлення. Важливою стороною моральної оцінки є емоційне переживання (І. Бех, В. Мясіщев), присутнє при цьому ціннісне ставлення, яке впливає на реалізацію цінності в поведінці людини. Об'єктивна значущість явищ сама собою не утворює ціннісного ставлення, щоб це відбулося, значущість має бути усвідомлена в системі ціннісних понять (Л. Архангельський) [3, с. 990].

Ціннісне ставлення до людини ґрунтується на вихідній тезі про те, що людина – абсолютна цінність, найвища субстанція, "міра всіх речей"; має розглядатися як особливий аспект гуманізації відносин, оскільки люди-

на, що є їх суб'єктом, сама стає головною цінністю й безпосереднім об'єктом їх взаємодії. Ціннісне ставлення до людини, визнання її найвищою цінністю містить також поведінкові аспекти культури людських взаємин, які в повсякденному житті мають вигляд різних "технологій" діяльності та поведінки (В. Білоусова). Те, як ставляться до людини інші, більшою мірою визначає її ставлення до себе. Якщо людина - мета (І. Кант), то визначальними у ставленні до неї має бути довіра, доброзичливість, повага, толерантність. Отже, якщо я - найвища цінність лише тому, що всі інші – найвищі цінності; я маю діяти, керуючись загальнозначущим категоричним імперативом. Лише в такій суспільній системі людина набирає найвищої цінності (В. Блюмкін) [3, с. 991].

Доречно зазначити, що зміст виховання дослідники розглядають також як науково обгрунтовану систему загальнокультурних і національних цінностей та відповідну сукупність соціально-значущих якостей особистості (системно-ціннісний підхід), що характеризують її ставлення до суспільства і держави, інших людей, самої себе, праці, природи, мистецтва. Система цінностей та якостей особистості розвивається й виявляється через її власні ставлення [6, с. 148].

Моральні цінності, породжені ціннісним ставленням до людини, спрямовані на утвердження в усіх сферах людського життя (в т. ч. й у міжлюдських стосунках) принципів гуманізму, піднесення людської гідності, олюднення міжособистісних взаємин. Вони складають змістовий бік моральної культури учнів, студентів і педагогів [1].

Заслуговеє на увагу розгляд дослідниками сутності терміну **"ціннісні орієнтації"** (фр. orientation – установка) як відносно стійкої системи спрямованості інтересів і потреб особистості на певну ієрархію життєвих цінностей, схильність у наданні переваги певним цінностям у різних життєвих ситуаціях, спосіб розрізнення особистісних явищ і об'єктів за рівнем їхньої значущості для людини. Ціннісні орієнтації - важливі елементи структури особистості. Це внутрішній компонент свідомості та самосвідомості людини. Як і цінності, вони відіграють дуже активну роль у визначенні спрямованості моральної діяльності особистості; вони є досить стійкою системою, основними її детермінантами виступають матеріальні умови життєдіяльності, рівень загальної культури, переконавання, нахили, здатності, здібності людини, особистісні смисли, моральні принципи, система цінностей особистості, суспільства чи якоїсь окремої референтної групи. Вони формуються у процесі соціалізації, виконання соціальних ролей, засвоєння системи суспільних вартостей цінностей. У структурі людської діяльності ціннісні орієнтації тісно пов'язані з пізнавальними та вольовими якостями особистості. У процесі спільної діяльності, яка визначає взаємини людей у групах, складаються групові ціннісні орієнтації. Система ціннісних орієнтацій утворює змістову сторону спрямованості особистості і виявляє внутрішню основу її ставлень до дійсності. Розвинуті ціннісні орієнтації особистості - показник її зрілості та сформованості, нерозвиненість ціннісних орієнтацій - ознака інфантилізму. Ціннісні орієнтації істотно впливають на стиль мислення, спосіб життя, перебіг емоційних процесів [3; 4].

Відомі різні підходи щодо визначення властивостей ціннісних орієнтацій, в основу класифікацій яких покладено: основні сфери життєдіяльності людини (матеріальні й духовні цінності та Ц. о.); форми свідомості й тип культури (суспільно-політ., моральна, естетична, екологічна та ін.); сфери самоствердження особистості (Ц. о. пов'язані з сім'єю, трудовою діяльністю та її різновидами, освітою тощо); вікові особливості (орієнтація учнів-

ської молоді та ін.); приналежність до певної соціальної групи та ін. Принципи [3].

Термін "професійні цінності" відповідно до різних наукових напрямів (філософського, історико-педагогічного, соціально-педагогічного), уможливив визначити його як основу соціально-педагогічної діяльності особистості, яка включає професійну відповідальність, сутнісно-змістовне насичення педагогічної роботи, її моральний аспект, певні принципи та конкретні професійні стосунки з дітьми, колегами, представниками різних суспільних інститутів.

Під дефініцією "професійні цінності" розуміють підґрунтя особистого прийняття себе як кваліфікованого представника певної професії; інтегративну основу діяльності як окремого індивіда (представника певної професії), так і будь-якої малої чи великої соціальної групи (професійного колективу); орієнтир на кваліфіковане виконання та дотримання визначених обов'язків, на професійну відповідальність за свою діяльність [2, с. 7].

На основі опрацювання історико-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми визначено, що ціннісні професійні орієнтації людини є найважливішим структурним компонентом культури самовизначення майбутнього педагога і становлять діалектичну єдність чуттєвого, раціонального, дієвого, загальносоціального та індивідуального як однієї з головних, "глобальних" характеристик особистості педагога.

Ціннісні орієнтації становлять складну, багаторівневу систему у тісному зв'язку з різноманітною ієрархією цінностей, які лежать в її основі. Залежно від основи існуючих класифікацій, виділяють різні **групи цінностей**: а) цінності-предмети як об'єкти наших оцінок і цінності-значення, які є самі критеріями, еталонами оцінок; б) цінності матеріальні, соціальні і духовні (пізнавальні, наукові, естетичні, художні, моральні і т.д.); в) за характером участі в регуляції поведінки виділяють цінності-цілі, цінності-норми, цінності-ідеали, цінності-засоби; г) залежно від виду діяльності людини цінності поділяються на професійні, політичні, цінності дозвілля і т.д.

Одне з провідних місць в системі ціннісних орієнтацій особистості займають орієнтації на професійні цінності, формування, яких дослідники вважають найважливішою умовою не тільки професійного самовизначення, але і становлення особистості молодого людини в цілому [1]. Сучасною наукою доведено вирішальний вплив професійної діяльності людини, його соціальних ролей на поведінку і комунікації особистості (Г. Васянович, О. Вишневецький, В. Волкова, В. Гриньова, О. Дубасенюк, В. Семиченко, М. Сметанський та ін.).

Отже, професійні ціннісні орієнтації мають вирішальний вплив як на професійне, так і на особистісне самовизначення педагога, ними опосередковується вся педагогічна діяльність. Формування професійних ціннісних орієнтацій як основи мотиваційно-ціннісного ставлення до педагогічної професії, на думку дослідників, зумовлює формування виконавського (процесуального) компонента професійної готовності, що виступає похідним від рівня їх розвитку. (Г.Балл, Г.Нагорна, О.Савченко, Р.Скульський, В.Сластьонін, Л.Солдатова, І.Страхов та ін.). Наявність в особистості професійно значущих ціннісних орієнтацій забезпечує сумлінне ставлення до справи, спонукає її до пошуку, творчості, вдосконалення і, в якійсь мірі, компенсує недостатньо розвинені вміння та навички; відсутність же позитивної орієнтації може стати причиною професійного краху, втрати вже наявної майстерності.

Педагогічна діяльність, як і будь-яка інша, цілеспрямована, а цільова детермінація людської діяльності – це ціннісна детермінація. Цілі можуть впливати на люд-

ську діяльність як ідеальні цінності, реалізацію яких людина вважає своєю нагальною потребою (І.Бех, М.Боришевський, Г.Костюк, З.Павлютенкова, Т.Троїцька, Н.Чавчавадзе та ін.).

Таким чином, вивчення структурних компонентів виховання ціннісних професійних орієнтацій студентської молоді у вищих навчальних закладах України дозволяє вибудувати в свідомості педагога ідеальну модель своєї діяльності, яка стає орієнтиром у професійному самовизначенні і самовдосконаленні. Вирішальна роль впливу орієнтацій на професійні цінності в системі ціннісних орієнтацій педагога підтверджена низкою досліджень, в яких вивчена специфіка деяких професійно значущих ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів і намічені можливі шляхи і способи їх формування. В рамках аксіології педагогічної освіти розроблені різні класифікації педагогічних цінностей, привласнення яких забезпечує становлення ціннісних орієнтацій педагога (Н. Асташова, Л.Блинов, І.Ісаєв, М.Шевчук, Є.Шиянов та ін.).

Одним з показників орієнтації на професійні цінності майбутніх педагогів є інтенсивність і якість участі в науково-дослідній роботі з проблем навчання і виховання студентів. Як засвідчили архівні матеріали, у педагогічних вищих навчальних закладах даним видом діяльності займалася незначна частина студентів, в основному, у процесі виконання навчально-дослідної (курсової) роботи, що вказує на недооцінку науково-дослідницької діяльності не тільки студентами, але й розробниками стандартів вищої педагогічної освіти. Це призводило до значного зниження інтелектуально-творчої діяльності як структурного компонента ціннісної професійної орієнтації майбутніх учителів [1; 7].

Варто зазначити, що дефініцію "ціннісні професійні орієнтації" дослідники розглядають як результат усвідомлення та засвоєння загальнолюдських і професійних цінностей, що стають якісним мірилом професіоналізму майбутнього педагога, визначаючи вектор його потреб, інтересів, позиції та рівня розвитку особистості як особливої психологічної реальності, що виконує функцію вищого критерію для орієнтації в світі та опори для особистісного та професійного самовизначення. У плані професійного вибору вирішальне значення мають ціннісні орієнтації, представлені двома визначниками: фактором "его-орієнтації" і фактором "соціо-орієнтації", кожен з яких знаходиться у взаємозв'язку з іншими, впливаючи на розвиток професійних ціннісних орієнтацій і професійно-ціннісного становлення майбутнього педагога в цілому [5; 6; 7].

Так, К.Гордєєва, Б.Коротяєв, І.Ковчина, розкриваючи сутність процесу формування професійних цінностей майбутніх соціальних педагогів у фаховій підготовці, систематизують їх та предстляють у вигляді блоків професійних цінностей педагогів, які містять такі професійні якості, а саме: гуманістичний блок (терпіння, доброзичливість, доброта, чуйність, альтруїзм); деонтологічний блок (толерантність, тактовність, стриманість, коректність, конфіденційність); комунікативний блок (контакти ість, увічливість, відвертість, відкритість, уважність); компетентнісний блок (відданість справі, обізнаність, об'єктивність, працелюбність, освіченість); емоційно-вольовий блок (наполегливість, рішучість, активність, упевненість, оптимістичність); організаційний (дисциплінованість, пунктуальність, зосередженість, охайність, зібраність) [6; 7].

Формування професійних цінностей у студентів слід розглядати як процес прогресивних змін, що здійснюється поетапно у процесі засвоєння ними відповідної діяльності, забезпечуючи виконання кожного її етапу

(формування мотивів та мети, планування й прийняття рішень, дії, перевірка результатів).

Процес формування "професійних цінностей" студентської молоді має враховувати особливості студентського віку: спрямованість на різні рольові позиції, прагнення підтвердити правильність вибору професії, активне включення в діяльніші стосунки, опосередковані системою суспільних цінностей та ідеалів, тощо.

Для забезпечення успішного процесу формування професійних цінностей студентів вищих навчальних закладів необхідно дотримуватися таких педагогічних умов [2, с.182-188]:

1) *формування позитивної мотивації* майбутніх фахівців до професії та необхідності етичної регламентації власних професійних дій, в основу якої покладено активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів (набуття студентами значущих професійних мотивів, які забезпечують гармонійний процес становлення фахівця, його стійкий інтерес до оволодіння знаннями, вміннями, навичками педагогічної роботи, зацікавленість різними складовими професійної діяльності та бажання мати позитивний результат своєї роботи); урізноманітнення форм і методів навчання; зміни в робочі програми навчальних дисциплін ("Вступ до спеціальності" тощо); демонстрацію соціальних відеороликів, сутнісне насичення яких відповідало блокам професійних цінностей, що формуються в процесі фахової підготовки (гуманістичний, деонтологічний, комунікативний, компетентнісний, емоційно-вольовий та організаційний);

2) *формування професійних цінностей фахівців у процесі фахової підготовки*, який співвідноситься з реалізацією таких етапів механізму формування професійних цінностей фахівців як: етап реагування (містить підетапи: підпорядковане реагування, добровільне реагування, задоволення від реагування), етап засвоєння професійних цінностей (містить підетапи: прийняття професійних цінностей, превалювання професійних цінностей, переконаність), етап організації професійних цінностей (містить підетапи: концептуалізація професійних цінностей, організація системи професійних цінностей).

3) *забезпечення системності та комплексності* в самооцінці професійної діяльності, самопізнанні щодо набуття груп професійних цінностей, а саме: гуманістичних, деонтологічних, комунікативних, компетентнісних, емоційно-вольових, організаційних, – передбачає проведення систематичної комплексної діагностики ефективності формування професійних цінностей під час фахової підготовки.

У процесі впровадження зазначених умов дослідники [2, с.183] розкрили регулятивні механізми забезпечення професійного ставлення студентів до сформованості професійних цінностей: збагачення змісту особистісно зорієнтованим, ціннісно й емоційно насиченим матеріалом, усвідомлення студентами вагомості здобутих знань, норм і цінностей майбутньої професійної діяльності; організація інтерактивного навчання (метод мозкового штурму, творчий діалог, метод часового обмеження, метод несподіваних скорочень, метод нових варіантів, метод абсурду тощо); створення ситуацій успіху й партнерства як навчального співробітництва; орієнтація навчального процесу на формування індивідуально особистішої позиції студента тощо [2, с.186].

Заслужує на увагу дослідження О.В.Антоновського генези виховання ціннісних орієнтацій майбутніх учителів у вищих навчальних закладах України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) [1; 7]. Аналізуючи даний період, автор зазначає, що розвиток ідей виховання ціннісних професійних орієнтацій майбутніх учителів

у вищих навчальних закладах України досліджуваного періоду відбувся в контексті всіх суперечностей і складнощів розвитку вищої освіти другої половини ХХ – початку ХХІ століття [7]. На формування ціннісних професійних орієнтацій майбутніх учителів у вищих навчальних закладах України значний вплив мали такі фактори: соціально-економічні та політичні перетворення, політика уряду в галузі науки і освіти досліджуваного періоду. Реформування загальноосвітніх шкіл вимагало посиленої уваги до педагогічних кадрів. Одним із важливих шляхів вирішення цієї проблеми був цільовий набір студентів у вищі педагогічні навчальні заклади. Аналіз джерельної бази показав, що проблема з учительськими кадрами в 50-80-х роках, особливо в сільських школах, не була вирішена [5; 7].

Кінець 50-х років ХХ ст. характеризувався як ідеологічна "відлига". Він відкрив вільний доступ до раніше недоступної вивченню наукової інформації. У вишах почали функціонувати кафедри етики, естетики, логіки, філософії релігії – філософських дисциплін нормативно-аксіологічного характеру. З'явилися праці вітчизняних учених, які розглядали проблеми цінності та формування ціннісного відношення.

В історіографічних джерелах визнано, що в колишньому Радянському Союзі Україна виділялася тим, що в 50-80-х роках у республіці існувала досить широка мережа вищих навчальних закладів, які готували спеціалістів для народної освіти. Встановлено, що в перші роки хрущовської "відлиги" політика радянської держави та правлячої партії щодо виховання ціннісних професійних орієнтацій майбутніх учителів у вищих навчальних закладах та їхньої діяльності була спрямована на організацію морального, національного, патріотичного, атеїстичного, розумового, естетичного, фізичного та сімейного виховання студентської молоді, на здійснення громадської функції, яка передбачала активну участь студентів у роботі громадських організацій та установ, наукових товариств, виступи в публічних лекціями, сприяння всебічному розвитку особистості, яка втілює в життя рішення Комуністичної партії та Уряду, дотримується принципів "Морального кодексу будівника комунізму". У 60-ті роки поряд із принципом колективізму, що охопив усі аспекти педагогічного процесу, активно втілювався в життя принцип індивідуального підходу у контексті ситуативно-коригувальної діяльності педагога, який сприяв ефективному вихованню ціннісних професійних орієнтацій майбутнього фахівця. Вагомим внеском у розробку проблеми індивідуального підходу в 60-ті роки була практична діяльність і педагогічні праці В. Сухомлинського [7].

За архівними матеріалами дослідження встановлено, що у соціалістичному суспільстві в умовах науково-технічного прогресу даний процес відбувався в постійному виховному впливі на студентів з боку керівництва, органів самоуправління, що не завжди вимагало розуміння їх запитів, інтересів, захоплень, духовного світу і разом з тим уміння цілеспрямовано управляти процесом їх саморозвитку. У досліджуваній період останніх десятиріч значної уваги надавалося гуманістичній ціннісній орієнтації як засобу виховання і особистісного саморозвитку [2, с.183].

Таким чином, виховання ціннісних професійних орієнтацій майбутніх педагогів у вищому навчальному закладі України відбувається у процесі оволодіння студентами фаховими компетенціями, педагогічною майстерністю, вміннями застосовувати набуті знання та вміння на практиці.

На основі вивчення джерельної бази дослідження встановлено специфіку виховання ціннісних професій-

них орієнтацій майбутнього педагога у вищих навчальних закладах другої половини ХХ – початку ХХІ століття, яка полягала у вихованні необхідних ціннісних якостей особистості вчителя (моральний образ, світогляд, любов до науки, здібність до творчої праці).

Вважаємо, що ідейна переконаність, широта культурного і наукового світогляду, педагогічна майстерність, гуманістична парадигма виховання ціннісних професійних орієнтацій майбутнього педагога у вищих навчальних закладах другої половини ХХ – початку ХХІ століття є актуальними і мають незаперечне значення, оскільки використання кращого досвіду минулого уможливило збагачення змісту освіти і виховання ціннісних професійних орієнтацій майбутнього педагога у сучасному вищому навчальному закладі і процесі набуття ним принципово важливих ціннісних орієнтацій, від яких залежать основні засади діяльності, його педагогічне й життєве кредо ("Серце віддаю дітям", за Сухомлинським), образ "Я-вчителя", досягнення успіху у майбутній професійній діяльності.

Перспективними напрямками виховання ціннісних професійних орієнтацій майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах України мають бути враховані такі змістовно структурні вимоги, як: усвідомлення самоцінності людської особистості, її індивідуальності і суспільної сутності, цілісності та різнобічності, гармонійності і суперечливості: визнання розвитку і становлення особистості учня метою і сенсом педагогічної діяльності; осмислення педагогом своєї професії як суспільного обов'язку, прийнятого не тільки розумом, а й серцем як єдності особистого і громадського, що приносить найвище задоволення людині, що становить сенс і щастя його життя; розуміння творчої сутності педагогічної діяльності, що вимагає енергії, оптимізму, діалектичного ставлення до світу, величезних духовних витрат, постійної роботи над собою; орієнтація на професійноцінні якості особистості педагогавчителя, що забезпечують становлення його позитивної професійної Я-концепції, самовизначення і саморозвиток у професійній діяльності; орієнтації на співпрацю з дітьми та колегами, змістовне спілкування, обмін духовними цінностями та ін.

Вивчаючи генезу виховання ціннісних професійних орієнтацій майбутніх педагогів у ВНЗ України, характер ціннісних орієнтацій студентів, необхідно враховувати особливості взаємозв'язку традиційного та інноваційного в педагогіці, аксіології та інновації в педагогічній освіті.

Результати. Здійснений історичний аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що більшість публікацій другої половини ХХ ст. розглядали професійні цінності як систему фіксованих орієнтирів особистості (В. Водзинська), як стійке явище в межах певної диспозиційної структури особистості (В. Ядов), особливі продукти духовної діяльності людини (А. Здравомислов). Отже, домінантою наукової проблематики цінностей, професійних цінностей у ХХ столітті був той факт, що їх практична реалізація в житті відбувається одночасно з їх перетворенням у норми.

Встановлено, що існує чимало класифікацій цінностей, зокрема розрізняють два типи цінностей: ті, що задовольняють насущні потреби людини, обслуговують самоствердження людської особистості, та ті, що творять і відроджують особистість у принципово новій якості. Класифікують цінності також на вітальні та соціальні, де людина та людство визначаються як вищі цінності буття, матеріальні та духовні. Серед духовних цінностей можна виокремити моральні, естетичні, пізнавальні тощо. Духовні цінності - це сфера суспільної свідомості, вони тяжіють до духовної сфери суспільного життя. В етиці категорією, що позначає вищу

цінність, є добро, яке відображає абсолютне, ідеально досконале. Вищими моральними цінностями є: правда, справедливість щастя, сенс життя, любов, дружба, бо усвідомлення цих понять істотно впливає на поведінку та свідомість людини.

Обґрунтовано виховання на основі засвоєння певних цінностей як головний напрям у формуванні особистості, її духовного світу та духовної культури у сучасних психолого-педагогічних дослідженнях.

Узагальнивши різні погляди і підходи до проблеми виховання ціннісних професійних орієнтацій майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах України, ми дійшли висновку, що виховний процес підготовки студента до професійної діяльності у вищому навчальному закладі - це інтегральне утворення, що має складну динамічну структуру, компоненти якої знаходяться в єдності і взаємозв'язку, а сама структура виховання ціннісних професійних орієнтацій студентської молоді у вищих навчальних закладах України - в постійному розвитку і перетворенні.

Виховання ціннісних професійних орієнтацій студентів на етапі навчання у вищому навчальному закладі становить цілісний процес, проте, для забезпечення його оптимізації в структурі професійної готовності виділяються різноманітні компоненти: мотиваційний, інтелектуальний, змістовний, пізнавальний, емоціональний, вольовий, операційний, ціннісно-смісловий, оцінний, комунікативний, дидактичний та ін.

Висновки: На основі аналізу філософської і психолого-педагогічної літератури з'ясовано, проблема формування цінностей та професійних цінностей студентської молоді у вищих навчальних закладах не набула всебічного наукового вивчення. До професійно значущих якостей майбутнього фахівця відносимо якості, що потрібні в діяльності фахівців даної професії, впливають на успішність навчальної діяльності, дають можливість найбільше повно реалізувати особистісний потенціал і розвиток яких забезпечує надалі високу якість професійної діяльності.

Розкрито генезу досліджуваної проблеми як соціально-педагогічного феномену; аналіз стану досліджуваних аспектів дозволив вивчити цей процес у динаміці. Показано, що розвиток професійних цінностей відбувся відповідно до еволюції історичних і соціально-культурних цінностей, як єдність високої духовності та моралі, що так само вплинуло на якість підготовки фахівців вищого навчального закладу.

Уточнено сутність понять "цінності" та "професійні цінності" в науковій парадигмі. Системний підхід до вивчення проблеми дослідження дозволив установити, що в сучасній науковій парадигмі дефініцію "цінності" розглядають у тривимірній площині, а саме: психологічна проблема, педагогічна проблема, соціальна проблема. З'ясовано, що залежно від контексту виокремлюють низку теоретичних концепцій, які визначають сутнісно-змістовне насичення поняття "цінності" ("функціональна" концепція, "оцінна" концепція, "сигніфікативна" концепція).

Міждисциплінарний контекст аналізу понять "цінності" та "професійні цінності", урахування соціокультурних та психологічних детермінант професійної підготовки майбутніх фахівців з педагогіки вищої школи зумовив визначення "професійних цінностей" як комплексного багаторівневого утворення, певної система координат і відповідних регуляторів процесу професійної діяльності фахівця. Професійні цінності студентської молоді уособлюють у собі професійну відповідальність, сутнісно-змістовне насичення педагогічної роботи, її моральний аспект, певні принципи та конкретні професійні стосун-

ки із студентами, колегами, представниками різних суспільних інститутів.)

З'ясовано особливості професійних цінностей фахівців з педагогіки вищої школи, які ґрунтуються на деонтологічній парадигмі певних норм педагогічної роботи. Виокремлено основні блоки професійних цінностей майбутніх фахівців з педагогіки вищої школи, які містять групи професійних цінностей, що формуються у процесі фахової підготовки, а саме: гуманістичний блок (терпіння, доброзичливість, доброта, чуйність, альтруїзм); деонтологічний блок (толерантність, тактовність, стриманість, коректність, конфіденційність); комунікативний блок (контактність, увічливість, відвертість, відкритість, уважність); компетентнісний блок (відданість справі, обізнаність, об'єктивність, працелюбність, освіченість); емоційно-вольовий блок (наполегливість, рішучість, активність, оптимістичність); організаційний (дисциплінованість, пунктуальність, зосередженість, охайність, зібраність).

Теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування професійних цінностей студентів вищого навчального закладу у професійній підготовці: формування позитивної мотивації майбутніх фахівців до професії та необхідності етичної регламентації власних професійних дій; оновлення навчально-методичного забезпечення та сутнісно-змістовного насичення фахової підготовки майбутніх педагогів (за рахунок розробки та впровадження спецкурсу та збагачення змісту фахових дисциплін аксіологічним компонентом); забезпечення системності та комплексності в самооцінці професійної діяльності, самопізнанні щодо набуття груп професійних цінностей, а саме: гуманістичних, деонтологічних, комунікативних, компетентнісних, емоційно-вольових, організаційних.

Встановлено, що механізм формування професійних цінностей у майбутніх фахівців з педагогіки вищої школи охоплює такі етапи: 1) етап сприйняття (усвідомлення, готовність до сприйняття, вибіркова увага до сприйняття); 2) етап реагування (підпорядковане реагування, добровільне реагування, задоволення від реагування); 3) етап засвоєння професійних цінностей (прийняття професійних цінностей, превалювання професійних цінностей, переконаність); 4) етап організації професійних цінностей (концептуалізація професійних цінностей, організація системи професійних цінностей); 5) етап використання професійних цінностей (інтеріоризація професійних цінностей, використання професійних цінностей у діяльності).

Дискусія: На основі аналізу літературних джерел з означеної проблеми встановлено, що розв'язання аспектів формування професійних цінностей майбутніх фахівців вищого навчального закладу реалізується через: 1) пошук наукових підходів до виявлення невирішених питань і системних зв'язків дослідження; 2) визначення системи принципів, на основі яких здійснюватиметься: осмислення, пояснення й оцінка педагогічних фактів і подій; 3) встановлення закономірностей і механізмів набуття педагогічних знань про проблему дослідження; 4) формування системи методів дослідження, адекватних прийнятій концептуальній теоретичній базі і специфіці розв'язання проблем формування професійно значущих якостей; 5) систематизацію емпіричного матеріалу, побудову відповідної моделі.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. До перспективних напрямів подальших наукових досліджень відносимо розробку дидактичного забезпечення процесу формування професійних цінностей майбутніх фахівців з педагогіки вищої школи та удосконалення механізмів формування професійних цінностей майбутніх педагогів, які мають різний рівень їх сформованості.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості: [навч. посібник] / І.Д.Бех. – К.: Либідь, 2008. – 848 с.
2. Гордєєва К. С. Професійні цінності в системі соціально-педагогічної роботи: психологічний аспект / К. С. Гордєєва // Гуманізація навчально-виховного процесу: збірник наукових праць / [за заг. ред. проф. В. І. Сипченка]. – Слов'янськ: ДДПУ, 2014. – Випуск LXVIII. – Ч. 1. – С. 182–188.
3. Енциклопедія освіти [енциклопедія] / В.Г.Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Етика: [навч. посібник] / В.О.Лозовий, М.І.Панов, О.А.Стасєвська та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 224 с. – С. 103
5. Калашнікова Л.Ю. Умови формування соціальної позиції студента / Л.Ю.Калашнікова // Педагогіка та психологія. 2014. – Вип. 45. – С. 125-134.
6. Соловей М.І., Кудіна В.В., Спіцин Є.С. Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя в кредитно-модульній системі організації навчання: [навчальний посібник] / М.І.Соловей, В.В.Кудіна, Є.С.Спіцин. – К.: Ленвіт, 2013. – 414 с. – С.148
7. Цінності освіти і виховання: [навч. посібник] / О.В.Сухомлинська. – К., 1997.

References

1. Bekh I. D. Vychovannia osobystosti: [navch. posibnyk] / I.D.Bekh. – Kyiv.: Lybid, 2008. – 848 s.
2. Hordieieva K. S. Profesiini tsinnosti v systemi sotsialno-pedahohichnoi roboty: psykholohichni aspekt / K. S. Hordieieva // Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu: zbirnyk naukovykh prats / [za zah. red. prof. V. I. Sypchenka]. – Sloviansk: DDP, 2014. – Vypusk LXVIII. – Ch. 1. – S. 182–188.
3. Entsyklopediia osvity [entsyklopediia] / V.H.Kremen. – Kyiv: Yurinkom Inter, 2008. – 1040 s.
4. Etyka: [navch. posibnyk] / V.O.Lozaovoi, M.I.Panov, O.A.Stasevska ta in. – K.: Yurinkom Inter, 2002. – 224 s. – S. 103
5. Kalashnikova L.U. Umovy formuvannia sotsial'noi pozytsii studenta / L.U.Kalashnikova // Pedahohika ta psykholohiia. 2014. – Vyp. 45. – S. 125-134.
6. Solovei M.I., Kudina V.V., Spitsyn Ie.S. Profesiino-pedahohichna pidhotovka maibutn'oho vchytelia v kredytno-modulnii systemi orhanizatsii navchannia: [navchalnyi posibnyk] / M.I.Solovei, V.V.Kudina, Ie.S.Spitsyn. – Kyiv: Lenvit, 2013. – 414 s. – S.148
7. Tsinnosti osvity i vykhovannia: [navch. posibnyk] / O.V.Sukhomlynska. – Kyiv, 1997.

Надійшла до редколегії 28.10.16

L. Satanovska, PhD (Pedagogical Sciences), Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

FORMATION OF VALUES AND VALUE PROFESSIONAL ORIENTATIONS OF STUDENTS IN HIGHER EDUCATION OF UKRAINE

Some aspects of professional values and value orientations of students in higher educational institutions of Ukraine have been revealed. The article deals with approaches to the interpretation of the essence of concepts "value", "professional values", "moral values", "valuable relations", "professional value orientation" in the scientific paradigm. "Professional values" as a complex multi-entity, coordinate system and associated process of professional activities have been grounded. It has been established that the professional values of students embodies professional responsibility, meaningful stuff of pedagogical work, its moral aspect, certain principles and specific professional relationships with students, colleagues, representatives of different public institutions. It is shown that the development of professional values was under the historical evolution and socio-cultural values. The features of the professional values of students in higher education have been defined.

The article deals with main blocks of professional values of future specialists in pedagogy of higher education, that contain professional values, which are formed in the process of professional training, namely: humanistic block (patience, kindness, goodness, compassion, altruism); deontological block (tolerance, tact, restraint, correctness, privacy); communicative block (contact, politeness, honesty, openness, attentiveness); competency block (dedication, knowledge, fairness, hard work, education); emotional and volitional block (perseverance, determination, active, optimistic); organizational (discipline, punctuality, concentration, neatness, discipline). Pedagogical conditions of formation of professional values of students of higher education in the training have been theoretically grounded: the formation of positive motivation of future professionals to the profession and the need for ethical regulation of their professional activities; upgrading of teaching-methodical supply and meaningful content of the professional training of future teachers (through the development and implementation of specialized course and enrich the content of professional disciplines by axiological component); ensuring of consistency and comprehensiveness in professional self-activity, self-knowledge to acquire professional values, namely, humanistic, deontological, communication, competence, emotional and volitional, organizational.

It has been established that the mechanism of formation of professional values in students of higher education includes the following steps: 1) the stage of perception; 2) the stage of response; 3) the stage of mastering professional values; 4) stage of organization of professional values; 5) the stage of using of professional values.

Keywords: value, value professional, personal qualities, professional training, expert in pedagogy of higher education, formation of professional values, pedagogical conditions.

Л. Сатановская, кандидат педагогических наук, доцент
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

ФОРМИРОВАНИЕ ЦЕННОСТЕЙ И ЦЕННОСТНЫХ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ УКРАИНЫ

Раскрыты аспекты формирования ценностей и ценностных профессиональных ориентаций студенческой молодежи в высших учебных заведениях Украины. Раскрыты подходы к трактовке сущности понятий "ценности", "профессиональные ценности", "моральные ценности", "ценностное отношение", "ценностные профессиональные ориентации" в научной парадигме; исследовано современное состояние формирования профессиональных ценностей студенческой молодежи в профессиональной подготовке высшего учебного заведения; теоретически обоснованы педагогические условия формирования профессиональных ценностей будущих специалистов в профессиональной подготовке.

Ключевые слова: ценность, профессиональная ценность, личностные качества, профессиональная подготовка, специалист по педагогике высшей школы, формирования профессиональных ценностей, педагогические условия.

Відомості про автора

Сатановська Людмила Анатоліївна – Україна, Київ; кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, факультету психології, Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Контактна інформація: (044)521-35-13, Ludmbogd@ukr.net

Сатановская Людмила Анатольевна – Украина, Киев; кандидат педагогических наук, доцент, доцент кафедры педагогики, факультета психологии, Киевского национального университета имени Тараса Шевченка.

Контактная информация: (044)521-35-13, Ludmbogd@ukr.net

Satanovskaya Lyuda A. – PhD (Pedagogical Sciences), Associate Professor of Pedagogy Department of Faculty of Psychology at Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Contact information: (044)521-35-13, Ludmbogd@ukr.net